

ACTA MVSEI APVLENSIS

APULUM LXI

series *ARCHAEOLOGICA ET ANTHROPOLOGICA*

Fondator

ION BERCIU

Editor

GABRIEL TIBERIU RUSTOIU

Colegiul editorial:

RADU ARDEVAN – Universitatea „Babeş-Bolyai”, Cluj-Napoca
DAN BĂCUEȚ-CRIȘAN – Muzeul Județean de Istorie și Artă, Zalău
NIKOLAUS BOROFFKA – Deutsches Archäologisches Institut, Berlin
HORIA ION CIUGUDEAN – Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia
SORIN NEMETI – Universitatea „Babeş-Bolyai”, Cluj-Napoca
CHRISTOPHER F. E. PARE – Universitatea „Johannes Gutenberg”, Mainz
ZENO KARL PINTER – Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu
CRISTIAN IOAN POPA – Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia
FLORIAN MATEI-POPESCU – Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București
IOAN CAROL OPRIȘ – Universitatea București
EMANOIL PRIPON – Muzeul Județean de Istorie și Artă, Zalău
AUREL RUSTOIU – Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca
CRISTIAN SCHUSTER – Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București
VOLKER WOLLMANN – Obrigheim

Colegiul de redacție:

RADU OTA – redactor șef
SIDONIA PETRONELA OLEA – secretar de redacție
CRISTINEL FÂNTÂNEANU – secretar de redacție
ADINA BOGDAN – membru
GEORGE VALENTIN BOUNEGRU – membru
ILIE LASCU – membru
CRISTIAN TITUS FLORESCU – membru
ANCA TIMOFAN – membru

Adresa de corespondență:

MUZEUL NAȚIONAL AL UNIRII ALBA IULIA
510010 ALBA IULIA
Str. Mihai Viteazul, 12-14
Tel. 0258/813300

Mailing address:

MUZEUL NAȚIONAL AL UNIRII ALBA IULIA
RO – 510010 ALBA IULIA
12-14, Mihai Viteazul St.
Tel. (+40) (258) 813300

www.revista-apulum.ro; www.mnuai.ro

© 2024 MUZEUL NAȚIONAL AL UNIRII ALBA IULIA

ISSN – 1013-428X

ISSN – 2247 – 8701

ISSN-L – 2247 – 8701

ACTA MVSEI APVLENSIS

APVLVM

LXI

series *ARCHAEOLOGICA ET ANTHROPOLOGICA*

ALBA IULIA

MMXXIII

Tehnoredactare: RADU OTA

Traducerea și verificarea textelor în limba engleză: ADINA BOGDAN

Autorii își asumă întreaga răspundere pentru conținutul studiilor

Materialele nepublicate nu se restituie autorilor

S U M A R

CONTENTS – SOMMAIRE – INHALT

IOAN OPRIȘ, In memoriam Hadriani Daicoviciu (11 octombrie 1932 – 4 octombrie 1984).....	XI
RADU ARDEVAN, Câteva amintiri despre Hadrian Daicoviciu.....	XXXI
VASILE MOGA, In memoriam Hadriani Daicoviciu.....	XXXIX
CRISTINEL FĂNTÂNEANU, Profesorul Sabin Adrian Luca la 65 de ani.....	XLI

STUDII ȘI ARTICOLE – STUDIES AND ARTICLES

ARHEOLOGIE & ANTROPOLOGIE

ARCHAEOLOGY & ANTHROPOLOGY

RADU-ANDREI SPIRIDON, Materialul litic șlefuit din situl de la Tărtăria - <i>Gura Luncii</i> (jud. Alba, România). Campaniile 2019 și 2021 <i>The Ground Stone Assemblage from Tărtăria - Gura Luncii (Alba County, Romania). 2019 and 2021 Campaigns</i>	1
TÜNDE HORVATH, An Unprovenanced Human Figurine in the Collection of Classical Antiquities of the Museum of Fine Arts (Part 1) <i>O figurină antropomorfă de origine necunoscută în colecția de antichități clasice a Muzeului de Arte Frumoase (partea I)</i>	51
GABRIEL BĂLAN, RALUCA BURLACU-TIMOFTE, ORIANA SVEDAC, ANDREI MĂRINCEAN, SORIN FELEA, Cercetările arheologice preventive de la Șag – <i>Situl 5</i> (jud. Timiș) <i>Rescue Archaeological Research at Șag – Site 5 (Timiș County)</i> ...	95
GABRIEL MIRCEA TALMAȚCHI, Proto-monedă, bijuterii, amulete... Despre două categorii de piese de bronz descoperite în teritoriul Istro-Pontic (secolele V-III a.Chr.) <i>Proto-Coins, Jewels, Amulets... About Two Categories of Bronze Pieces Discovered in the Istro-Pontic Territory (5th-3rd Centuries BC)</i>	167

DOREL BONDOC, LIVIA BUZOIANU, O amforă elenistică șampilată de la Dăneasa, județul Olt <i>A Stamped Hellenistic Amphora from Dăneasa, Olt County.....</i>	193
MARIAM SLIMOUN, Les épitaphes bilingues, latin et araméen, de Tibiscum <i>Epitafurile bilingve, în latină și aramaică, de la Tibiscum.....</i>	199
GABRIELA FILIP, Sarcophagus of <i>Aelius Iulius Iulianus</i> from Romula, an Expression of Roman Provincial Art and Poetry <i>Sarcofagul lui Aelius Iulius Iulianus din Romula, o expresie a artei și poeziei provinciale romane .....</i>	231
RADU OTA, ANDREI BUTA †, Material tegular șampilat descoperit recent în castrul roman de la Apulum <i>Stamped Tegular Material Recently Discovered in the Roman Fortress of Apulum .....</i>	247
DAN GEORGE ANGHEL, Utilizarea gudronului din coajă de mesteacăn în perioada romană la Apulum <i>Use of Birch Bark Tar During the Roman Period at Apulum.....</i>	281
CSABA SZABÓ, IOAN MUNTEAN, MIRUNA LIBIȚĂ-PARTICĂ, ORSOLYA GYURKA, Materiality of Roman Religion in Apulum. Catalogue and Topography of the Finds <i>Materialitatea religiei romane la Apulum. Catalogul și topografia descoperirilor.....</i>	311
RADU PETCU, INGRID PETCU-LEVELI, A Lead Votive Statuette Depicting a <i>Genius Cucullatus</i> Discovered Near Tomis (Moesia Inferior) <i>O statueta votivă din plumb ilustrând un Genius Cucullatus descoperită lângă Tomis (Moesia Inferior).....</i>	377
ALEXANDER HARIZANOV, <i>Plumbatae</i> from <i>Dacia Ripensis</i> : the Lead-Weighted Darts From a Newly Discovered Fortified Settlement Near Modern-Day Dimovo, Bulgaria, in Their Provincial and Regional Context <i>Plumbatae din Dacia Ripensis: săgeți de mână cu plumb dintr-o așezare fortificată recent descoperită lângă Dimovo de astăzi, Bulgaria, în contextul lor provincial și regional .....</i>	395

ARHEOZOOLOGIE

ARCHAEOZOOLOGY

- ALEXANDRA-PAULA SICOE, MIHAI GLIGOR, SIMINA MARGARETA STANC, Exploatarea resurselor animale în așezarea eneolitică de la Alba Iulia - *Lumea Nouă*: analiza arheozoologică a unui complex aparținând grupului Foeni
Exploitation of Animal Resources in the Eneolithic Settlement of Alba Iulia - Lumea Nouă: Archaeozoological Analysis of a Feature Belonging to the Foeni Cultural Group 433
- XENIA POP, Cercetări arheozoologice în așezarea din epoca bronzului târziu de la Conop - *Sit 5* (Jud. Arad)
Archaeozoology Research in the Late Bronze Age Settlement at Conop - Sit 5 (Arad County)..... 455
- GEORGETA EL SUSI, FLORIN CIULAVU, Cercetări arheozoologice în așezarea romană de la Apulum – Colonia Aurelia Apulensis
Archaeozoological Research in the Roman Settlement from Apulum – Colonia Aurelia Apulensis 471

RESTAURARE – CONSERVARE – INVESTIGAȚII

RESTORATION – CONSERVATION – INVESTIGATIONS

- ANDREEA-BRÂNDUȘA BUNGĂRDEAN, Intervenții de conservare și restaurare asupra unui ancadrament de piatră descoperit la clădirea fostei primării din Turda
Conservation and Restoration Interventions on a Stone Framing Discovered at the Building of the Former Town Hall in Turda 503
- CARMEN CECILIA DRAGOMIR, Salvarea și protejarea patrimoniului cultural mobil provenit din descoperiri întâmplătoare. Studiu de caz: depozitul de bronzuri din comuna Iara, județul Cluj
Saving and Protecting Chance Discoveries of Movable Cultural Heritage. Case Study: the Bronze Deposit from Iara Comune, Cluj County..... 517

RECENZII ȘI NOTE DE LECTURĂ

REVIEWS AND READER'S NOTES

- MARIUS-MIHAI CIUTĂ, Tudor Roșu, Florin Bogdan, *Apulum. În universul unei reviste*, Bibliotheca Musei Apulensis XLII, Editura Muzeului Național al Unirii Alba Iulia – Editura Mega, Alba Iulia – Cluj-Napoca, 2023, 214 pagini..... 527
- GEORGE BOUNEGRU, Andrea Popa, *Managementul integrat al patrimoniului cultural mondial în România*, Studiu de caz: frontiera romană din Dacia. Siturile de epocă romană de la Brețcu, Comolău și Boroșneu Mare, Editura Astra Museum, Sibiu, 2023, 279 pagini, 73 figuri..... 537
- CLAUDIU PURDEA, Augustin Lazăr, Sorin Alămoreanu, Marius M. Ciută (ed.), *Combaterea spălării bunurilor culturale pe piața antichităților: rolul expertului judiciar/Fighting the laundering of cultural goods on the antiques market: the role of the judicial expert: in memoriam Barbara Deppert-Lippitz*, Ed. Universul Juridic, București, 2024, 311 pagini..... 539

CRONICA PUBLICAȚIILOR

THE CHRONICLE OF THE PUBLICATIONS

- GEORGE BOUNEGRU, Cronica publicațiilor membrilor Secției Arheologie, apărute în anul 2023..... 545
- SIDONIA PETRONELA OLEA, Cronica publicațiilor membrilor Compartimentelor Restaurare ceramică – metal – textile și Restaurare piatră din cadrul Centrului Național de Conservare – Restaurare Carte Veche Alba Iulia, apărute în anul 2023..... 550

NECROLOG

OBITUARY

RADU OTA, ANCA-DANIELA MATIȘ, ANCA TIMOFAN
Andrei Buta, un destin frânt prea devreme.....551

Lista autorilor.....555

LISTA AUTORILOR

- Dan George Anghel** – Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia, dnanghel@yahoo.com
- Radu Ardevan** – Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, rardevan@gmail.com
- Gabriel Bălan** – Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia, liviugabrielbalan@yahoo.com
- Dorel Bondoc** – Muzeul Olteniei Craiova, dorelbondoc@yahoo.com
- George Bounegru** – Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia, bounegru_g_viziru@yahoo.com
- Andreea-Brândușa Bungărdean** – Muzeul de Istorie Turda, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca - Școala Doctorală „Istorie. Civilizație. Cultură”, brandusabungardean@muzeulturda.com
- Raluca Burlacu-Timofte** – Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia, raluburlacu@gmail.com
- Andrei Buta** † – ex doctorand Școala de Studii Avansate a Academiei Române (SCOSAAR)
- Livia Buzoianu** – Muzeul de Istorie Națională și Arheologie, Constanța, liviabuzoianu@yahoo.com
- Florin Ciulavu** – Muzeul Județean Olt, Slatina, florinciulavu@yahoo.com
- Marius-Mihai Ciută** – Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu, mariusciuta@yahoo.com
- Carmen Cecilia Dragomir** – Muzeul de Istorie Turda, carmen_c_dragomir@yahoo.com
- Georgeta El Susi** – Cercetător independent, getasusi@yahoo.com
- Cristinel Fântâneau** – Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia, cristimaster@yahoo.com
- Sorin Felea** – Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia, feleasorin7@gmail.com
- Gabriela Filip** – Muzeul Olteniei Craiova, gabryela1982@yahoo.com
- Mihai Gligor** – Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia, mihai.gligor@uab.ro
- Gyurka Orsolya** – Móra Ferenc Museum, Szeged, gyurka_orsi@yahoo.com

Alexander Harizanov – National Archaeological Institute with Museum, Bulgarian Academy of Sciences, Sofia, a_harizanov@abv.bg

Tünde Horváth – Cercetător independent, Budapesta, tundehorvath4@gmail.com

Miruna Libiță-Partică – (colaborator) Muzeul Național de Istorie a României, București, mirunalibitapartica@gmail.com

Anca-Daniela Mătiș – Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia, hermyona_1983@yahoo.com

Andrei Mărincean – Complexul Muzeal Arad/Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca – Școala Doctorală „Istorie. Civilizație. Cultură”, andreimarincean@gmail.com

Vasile Moga – Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia

Ioan Muntean – (colaborator) Muzeul Național de Istorie a României, București, munteanioam998@gmail.com

Sidonia Petronela Olea – Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia, olea.sidoniapetronela@yahoo.com

Ioan Opriș – Universitatea „Valahia”, Târgoviște, ioanopris42@gmail.com

Radu Ota – Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia, eractum@yahoo.com; raduota2@gmail.com

Radu Petcu – Muzeul de Istorie Națională și Arheologie, Constanța, radupetcuarheo@gmail.com

Ingrid Petcu-Levei – Muzeul de Istorie Națională și Arheologie, Constanța, ingridleveii@yahoo.com

Xenia Pop – Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București, xeniap314@gmail.com

Claudiu Purdea – Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia, claudiu.purdea@uab.ro

Alexandra-Paula Sicoe – Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia, ada.sicoe@yahoo.ro

Mariam Slimoun – Cercetător independent, Neuchâtel, mariamslimoun@yahoo.com

Radu-Andrei Spiridon – Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu, masterand, raduandrei.spiridon@ulbsibiu.ro

Simina Margareta Stanc – Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, simina.stanc@uaic.ro

Oriana Svedac – Cercetător independent, oosvedac@outlook.com

Szabó Csaba – University of Szeged, Department of Religious Studies/Centre of Roman Studies „Babeş-Bolyai” University, szabo.csaba.pte@gmail.com

Gabriel Mircea Talmaçhi – Muzeul de Istorie Națională și Arheologie, Constanța, gtalmatchi@yahoo.com

Anca Timofan – Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia, anca.timofan@yahoo.com